

UUS BALLETT «ESTONIA» LAVAL

Laupäeva õhtul oli oodatud sündmus meie kultuurielus — «Estonia» teatris avanes eesriie kahe-teistkümnenda eesti balleti esietenduseks.

Eino Tambergi uus ballett kannab pealkirja «Joanna tentata». Libreto autoriks, ühtlasi ka balleti lavastajaks on Mai Murdmaa. Dekoratsioonid ja kostüümid on Mari-Liis Külalt, dirigeerib Eri Klas. Peosalistena nägime esietendusel meie tugevamaid noori balletijõudusid — Juta Lehistet ja Tiit Härmi. Peale nende veel selliseid tuntud tantsijaid nagu Svetlana Balojani (muistlanna), Endrik Kerget (kloostrivaht) ja mitmeid teisi.

Jälle oli «Estonia» teatrisaal viimse võimaluseni rahvast tulvil, jälle valitses nii siinkui sealpool eesriiet see eriline ärev pidulikkus, mis on omane ainult esietendustele ning annab neile oma, kordumatu hõngu. Jälle ei tahtnud tulla lõppu aplausile, käepigistustele, lilledele.

Uus teos oli sündinud. Kahe-teistkümnenda.

Nagu teame, nägi eesti ballett ooperiga võrreldes maailmavalgust tunduvalt hiljem. Eesti muusikaliteratuuris on ballete ka vähem kui oope-reid. Kuid balleti arengusuunad ja -tase on vaieldamatult ühtlasemad.

Ühest tüvest, rahvamuis-tendite ning eepose ainetel sündisid E. Tubina «Krat» ning E. Kapi «Kalevipoeg»; samal ajal jäid nad erineva väljenduslaadiga teosteks. Siis tulid L. Austeri «Tiina» ning «Põhjamaa unenägu», E. Kapi «Kullaketrajad» ning edasi E. Tambergi «Ballett-sümfoonia». Nii nagu kogu eesti sümfoonilise muusika edasiminekuks löi vundamendi uus heliloojate põlvkond, kuhu kuulusid J. Rääts, E. Tamberg, V. Tormis, A. Pärt, J. Koha, K. Sink jt., sai ka «Ballett-sümfoonia» uueks tähtsaks eesti balleti arengu-loos. Tolle aja arvustused märkisid, et E. Tamberg lähtus oma töös sümfoonilise teose dramaturgia loogikast ja ter-viklikkusest. Kui Eino Tamberg oma «Ballett-sümfoonia» otsekui protestina seniloodu vastu, kus peamist tähelepanu pöörati inimeste välise tege-vuse kujutamisele ja balleti-etendus baseerus eelkõige tantsijate virtuosussusel, tegi ilma süžeeta mõistetavaks puhtinimlikud emotsioonid,

siis «Joanna tentataga» on ta meie balleti kahtlemata tõstnud uuele arengunivoole.

Seekord on tegemist süžee-lise balletiga, kuid helilooja loominguprintsiip on jäänud samaks, mis «Ballett-sümfoonia» kirjutades. Tema enda kinnituse põhjal ei olnud seekord peamiseks sihiks sümfooniiliste vormide ühendamine koreograafiaga, vaid määravaks said tegelaste tunded ja nende tunnete arenemine.

Esietendus tõestas, et eesti ballett on jõudnud psühholoogilist analüüsi ning filosoofilisi üldistusi taotleva kaas-aegse kunstžanrini. (Sellel arenguteel klassikalisest balletist tänase koreograafilise loominguni on vaieldamatu osa muidugi ka sellistel algupäranditel, nagu H. Jürisalu «Tänav», E. Tambergi «Poiss ja liblik», J. Koha «Kaubamaja» Ü. Vinteri «Kevade», L. Austeri «Romeo, Julia ja pimedus»).

Seoses «Joanna tentata» lavastusega võiks kõnelda veel õige mitmest huvitavast tadhust.

Balleti libreto autoriks ja lavastajaks on Mai Murdmaa, kelle loomingut baleriinina teatrisõbrad veel hästi mäletavad, kuid kelle lavastajakätt juba palju enam tuntakse. «Joanna tentatata» hinnates rõhutab ka Mai Murdmaa ühe tugevama küljena kõigepealt dramaturgiliselt ning psühholoogiliselt täpselt tabatud muusikat. (Eino Tambergil kulus selle kirjutamiseks teatavasti kaks aastat). Muusika aga annab lavastajale avaraid võimalusi uute vormide otsinguiks ja ka leidmisteks.

Mai Murdmaale enesele kujunes töö «Joanna tentataga» loominguliste otsingute jätkuks. «Püüdsin luua vormi, kus kõige sügavamalt oleksid tabatud inimeste psühholoogilised vahekorrad ja seisundid,» ütles ta ühes esietenduse-eelses intervjuus.

Ühelt poolt on Mai Murdmaa töö klassikalise tantsu kanoniseeritud vormist vabanemine, teiselt poolt aga baseerub tehniline osa siiski klassikal.

«Joanna tentata» libreto aluseks on kaugel sündmus: autorite kinnitust pidi on selleks Prantsusmaa väikelinnas Loudunis 1623. aastal aset leidnud lugu (mis, muide, on andnud ainet ka Aldous Huxley'le romaani «Louduni kuradid» loomiseks) noorest nunnast Joannast ja preester Surynist; kõik sünnib 17. sajandi nunnakloostri müüride vahel.

Balleti libreto ideed ja muusikat iseloomustab Eino Tamberg nii: «Igal inimesel on tarve endast midagi anda. Dogma aga hävitab inimese. Mõne füüsiliselt, mõne vaim-selt. Muusikas on nii Joannal kui ka preestril oma teema. Joanna ja nunnade muusikas, mis on ehitatud üles ühele 12-toonilisele teemale, tuleb sisse ka dodekafooniline element. Kolmanda muusikalise karakterina on sisse toodud rahvas.»

MARIKA OJA